

Olimjonova Zarnigor Shokirjon qizi

*O'zbekiston Davlat San'at va Madaniyat Institutining Farg'ona
Mintaqaviy filialining Qo'girchoq teatr aktyorligi 2-kurs talabasi*

zulfizarshakirjanovna@gmail.com

MUSIQAVIY IZOH YOXUD LUG'AVIY IZOH

Annotatsiya: Mazkur, maqolada musiqa nazariyasida foydalaniladigan so'zlarning izohi va ma'lumotlari berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: San'at, musiqa, cholg'u, vokal, so'z, ijro, ijodkor.

Har bir sohaning o'ziga xos bo'lgan atamalari va so'zlari mavjud. Shuningdek, Musiqa sohasining yo'nalishi ko'plab atamalarni mujjassam etadi. Ammo, bugungi kunda aksariyat ijodkorlar foydalanayotgan so'zlarning asl ma'nosini bilmaydi. Hattoki, so'zlarni o'z o'rnida qo'llamaydi.

Quyida esa unutilib borayotgan atamalarni va musiqa sohasiga oid so'zlarning ma'no-mazmunini ko'rishimiz mumkin.

Mugulchan Seghoh-Maqom Segohdan. Bu shammakomning beshinchi qismidir.

Alisher Navoiy g'azallariga yozilgan "Navo" maqomi U shammakomning uchinchi qismidir. Bir oz o'zgartirilgan Bot shammakomga nisbatan Toshkent va Farg'ona xonandalari. I qism Fuzuliy baytlariga, II, III, IV va V qismlari Muqimiy baytlariga kuylangan. To'plamga 1950- yilda O'z SSR Davlat nashriyatida chop etilgan "O'zbek vokal musiqasi"ga uning Shorahim Shaumarov ijrosidagi V. A. Uspenskiy yozuvi kiritilgan. Girya. Sh.Umarov qalamiga mansub qadimiy xalq qo'shig'i "O'zbek vokal musiqasi" to'plamida mavjud.

Sarparda- Buxoro kuylari asosida qayta ishlangan. "Karim-kulbegi" nomi bilan ham uchraydi. Alisher Navoiy she'rlariga ijro etilgan.

To'lqin- Buxoro xalq qo'shig'i. Alisher Navoiy she'rlariga kuylangan. Farg'onacha shaxnoz- Qadimgi Farg'ona "tovoqli qo'shiqlar" (Katta ashulya yoki katta qo'shiqlar) asosida jo'r bo'lgan ovoz uchun aranjirovka qilingan. Muqimiy g'azalda, Xayrati muxammasi bilan kuylangan. Bir guruh xudolar. Qadimgi Farg'ona xalq qo'shig'i. "Xudolar uyumi-1" spektakli ijro etiladi

Muqimiy she'rlari, Navoiy g'azallari asosida yaratilgan "Xudolar uyumi-2". "O'zbek vokal musiqasi" to'plamida Mulla To'ychi Toshmuhamedov ijrosidagi "Xudolar uyumi" qo'shig'i chop etilgan. Ilg'or Suvora- Qadimgi xalq Farg'ona qo'shiqlari. Muqimiy she'rlariga ijro etilgan. "Suvora" Mulla To'ychi Toshmuhamedov ijrosida yozib olingan va "O'zbek vokal musiqasi" to'plamida nashr etilgan.

Farg'onacha janon - Raqs jo'rligidagi qadimiy Farg'ona qo'shig'i ba'zida , "Andi Sendek" deb ham ataladi. Muqimiy she'riyatiga kuylangan.

Mustahzod- Xorazm xalq qo'shig'i. Ba'zan raqsga hamroh bo'ladi.

Nisor- Qadimgi Farg'ona qo'shig'i. Muqimiy she'riyatiga kuylangan.

Ul parivash. Qadimgi Farg'ona qo'shig'i. Ba'zan raqs bilan birga ijro etiladi. Bu ham Muqimiy she'rlari asosida yaratilgan.

Bo'lmasa- Qo'shiq, ba'zan raqs hamrohligida ijro hisoblanadi. A.Navoiy she'rlariga kuylangan.

Oromijson-Xorazm xalq qo'shig'i. Ba'zan raqs bilan birga kuylanadi.

Muqimiy she'ri hisoblanadi.

Paxtakor qizlar- qizlar tomonidam ijro qilinishi mumkin. Ashula, so'nggi, yillarda xalq orasida Eski so'ziga ko'ra «Chamaningda aytilib yurilgan yangi suz blan berildi.

gulzor» deb atalar edi. Paxtakorlar qo'shig'i. Uyg'ur xalq ashularidan o'zgartirilib olingan. Ashulani raqs bilan ham ijro etish mumkin.

Rang-rum-rang. Eski xalq ashularidan bulib, ikki kishi tomonidan birin-ketin boshlangan lapar umumiy xorga aylanadi va uyinchilar o'yinga tushadilar.

Xayroning bulay- Eski xalq ashularidan bo'lib, yakka ashula va o'yin bilan xam ijro qilinishi mumkin. Eski so'ziga ko'ra «Olmacha anor» deb atalar edi.

Ashula, so'ngi yillarda xalq orasida aytilib yurilgan yangicha tusga kirgan.

Dust tarala- Belarus xalq qo'shiqlarini eslatuvchi yangi so'zlar bilan. Bolalar orasida mashhur bo'lgan eski xalq qo'shig'i.

Go'zal - 1920 yilda yozilgan qo'shiq. Ona qayg'u ichida o'zini "Oktyabr keldi" deb chaqirdi. Xalq orasida tarqalgan yangi matn (Qamtar bayti) bilan berilgan.

Zavq- Raqs jo'rligida qadimiy Farg'ona qo'shig'i. Ilgari, bu qo'shiq deb nomlangan va "Menga tosh otmang" va "Hay yor-yor" nomlari bilan aytilgan.

Umuman olganda, ushbu barcha atamalarda va so'zlarda tarix yashiringan. O'zbek xalqining 6 asrdan oshiq madaniy tarixi mavjud. Shuningdek, O'zbek musiqa san'ati ham ziynatli qo'shiqlarga boy. Ijodkor ijro ettayotgan asarini kelib chiqishini va ma'no mazmunini anglasa u his etib ijro ettadi. Ushbu barcha lug'aviy izohlar ijodkorlar uchun chinakam xazina desak adashmagan bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmedov B. Milliy musiqa san'ati – millat ko'zgusi. //jurn. Teatr No1. 2023. – Toshkent. (10-12 b)
2. G'oyib B., Ermuhammad K. Yana kelar sen kutgan bahor. //jur. Guliston No10. 1989 y. O'zKMK nashriyoti. (32 b).
3. Elmurodova G. Musiqa san'ati va uning bizning hayotimizdagi o'rni //jur. Ta'lim fidoyilari No1. 2022. – Toshkent (4-8 b).
4. Turanazarov N. Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari.: - Termiz. TerDU. 2006. 92 bet.
5. Ashurov M. Yoshlar tarbiyasida musiqa san'atining ahamiyati. Qarang: <https://znanio.ru/media/yoshlar-tarbiyasida-musiqa-sanatining-ahamiyati-2661546>
6. Mahkamova Sh. Insoniyat evolyutsiyasida musiqa san'atining tutgan o'rni //jur. "Science and Education" Scientific Journal. – Toshkent. 2021. No
7. 2. www.openscience.uz
8. Julmatova S. Musiqiy ta'limning bola tarbiyasidagi muhim ijobiy jihatlari. //jur. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi. No3. 2022. (221-227 b).